

OBJECTIU DEL CURS

L'assignatura analitza els trets fonamentals de l'Espanya i Catalunya actuals des de la perspectiva de l'organització i les relacions socials bàsiques.

Es plantegen, per això, tres línies d'estudi i discussió que s'entrellacen al llarg del curs, per més que, sistemàticament, es pugui insistir ara sobre un, ara sobre l'altra.

La primera es refereix a l'estudi dels "subjectes socials" : classes, grups, moviments, organitzacions i a les transformacions que s'estan produint en les darreres dècades. En la segona s'entra en l'anàlisi de les relacions que existeixen entre els esmentats subjectes socials i entre ells i l'Estat, analitzant el caràcter conflictiu o consensual de les mateixes i la forma en que es plasmen l'hegemonia i la subordinació socials. En la tercera s'estudien els valors i actituds que contribueixen a configurar l'organització col·lectiva, configurant els individus.

En termes de metodologia convé fer les següents puntualitzacions : La nostra hipòtesi bàsica és que l'estructura social d'Espanya i Catalunya es caracteritza per la desigualtat i el conflicte social. El model que utilitzem està configurat per tres elements bàsicament : el punt de partida de l'estudi són els processos socioeconòmics, considerats en la seva influència damunt l'estructura social, influència compartida, però amb els d'altres fenòmens, com la divisió sexual, els polítics, culturals, etc ; les transformacions en l'estructura social són lentes - a no ser que existeixin revolucions - pel que considerarem el conjunt de les quatre darreres dècades, dividides en dues fases diferents.

ciades, franquisme i post-franquisme ; la "unitat d'estat i mercat" a Espanya no anul·len diferències internacionals i inter-regionals profundes que nosaltres volem considerar des de la perspectiva de Catalunya, procedint comparativament al llarg de tots els temes.

PROGRAMA DEL CURS

I Part : INTRODUCCIÓ TEÒRICA

Tema 1 : Qüestions teòriques prèvies i metodologia

Diversos enfocaments sobre l'estructura social.
Divisió social del treball, estructura de classes i
estructura social. Metodologia a utilitzar.
Unitat temporal d'anàlisi : franquisme i post-franquisme

Tema 2 : Les característiques de les "societats post-industriel·les"

Diverses definicions de les "societats avançades".
Economia de serveis. Productivitat i tecnologia com
factors de canvi. Paper de l'Estat. Nova caracterització del poder i de les diferències i divisions
socials.

Tema 3 : Estructura social i poder : hipòtesi de treball

Com explicar l'hegemonia i la subordinació ?
Conflict o integració ? La necessitat d'integrar
diversos factors explicatius

BIBLIOGRAFIA

- MILIBAND, R. El estado en la sociedad capitalista. Edit S.XXI 1978
Marxismo y política. Edit. S XXI, 1980
- DAHRENDORF, R. Las clases sociales y su conflicto en la sociedad industrial. Rialps 1962
- BELL, D. El advenimiento de la sociedad postindustrial
Alianza, 1976
- BIRNBAUM, N. Hacia una sociología crítica. Península, Barcelona 1974
- GINER, S. "Clase poder y privilegio en la sociedad Corporativa"
PAPERS nº 20, Barcelona 1983

II. Part : ELEMENTS BASICS DE LA FORMACIÓ SOCIAL ESPANYOLA EN EL SEU DESENVOLUPAMENT HISTÒRIC

Tema 4 : Aspectes socioeconòmics

Les tensions de la modernització :
- tensió agricultura-industrialització
- tensió camp-ciutat

El procés de concentració monopolista i les seves
repercussions socials.
La pervivència de la petita-mitjana empresa

Tema 5 : Transformacions en el mercat de treball

Aspectes poblacionals : piràmides d'edats. Moviments
migratori·s.
Procés de salarització i estructura ocupacional
Segmentació i jerarquizació del mercat de treball:
- treball femení
- treball joves
- activitats submergides
- atur

Tema 6 : Característiques socio-polítiques

El paper de l'Estat. Debilitat tradicional en front
als sectors econòmics dominants. Centralisme
Enfrontaments burgesies perifèriques-burgesia.cen-
tralista.

Tema 7 : Aspectes culturals

Incidència de la família i de la religió en la
conformació d'actituds, interessos i estructura de
poder
Valors tradicionals. Valors moderns.

BIBLIOGRAFIA

MOYA, C. El poder económico en España, Tucar, 1975

MUÑOZ, J. El poder de la Banca en España. ZYX 1970

GINER S. "Estructura social de España" Horizonte español,
Paris R.I. 1972

PASCUAL, A.- CARDELUS, J. Movimientos migratorios y organización
social, Península 1980

DE PABLO, A. "Estratificación y clases sociales en la España de hoy"
FOESSA, 1975

PANIAGUA, F.J. La ordenación del capitalismo avanzado en España
Anagrama ,1977

- DEL CAMPO, S. La evolución de la familia española en el siglo XX
Alianza , Madrid 1982
- SEVILLA GUZMAN, E. La evolución del campesinado en España
Península, 1979
- FOESSA, IV
Vol 2 "La familia española en la transición política"
Euramerica, Madrid 1983

III Part : DESIGUALTATS I CLASSES SOCIALES EN L'ACTUALITAT

Tema 8 : Les desigualtats socials

Desigualtat de rendes
Percepció de la desigualtat social
Desigualtat i consciència de classe

Tema 9 : Característiques de les classes dominants avui a Espanya

Introducció històrica
La complexitat de les classes dominants. Diverses fraccions de la burgesia monopolista. Burgesia central-burgesies perifèriques.
Classe i poder : domini de l'Estat i "elits".
Característiques ideològic-culturals de les classes dominants.

Tema 10 : Transformacions de les classes treballadores

Transformacions de la classe obrera tradicional : la deshomogeneització.
Desenvolupament d'altres sectors assalariats : empleats i tècnics : la consciència de classe ; classe i ideologia.
Els assalariats marginals

Tema 11 : Les capes intermitges

Introducció històrica
La posició en la divisió del treball i la influència de la ideologia dominant Els petits empresaris.
Els treballadors autònoms. Els professionals.. Les posicions polítiques "intermedies"
La repercussió de la crisi econòmica sobre aquestes capes.

Tema 12 : Permanència i canvi del camperolat

Del latifundisme al capitalisme avançat en el camp.
Els petits i mitjans agricultors. Els assalariats del camp : condicions, organització i relacions amb altres assalariats.

Tema 13 : Altres categories socials

Incidència en l'estructura social d'Espanya de categories socials específiques : militars, Església.

BIBLIOGRAFIA

- TAMAMES, R. El poder de la oligarquía en España. Planeta 1978
- TEZANOS, J F. Estructura de clases y conflictos por el poder en España Edicusa 1978
- DE PABLO Citado
- LACALLE, D. Técnicos, científicos y clases sociales, Guadarrama 1976
- PEREZ DIAZ,V. Clase obrera orden social y conciencia de clase Fund. INI 1980
- CUADERNOS PARA EL DIALOGO Clases medias en España. Extra XXXIX, 1974
- MARCOS ALONSO,J. El conflicto de las clases técnicas : un falso problema. Estela 1970
- CARBALLO,R. Capitalismo y agricultura en España. De la Torre 1978
- SEVILLA GUZMAN, E. La evolución del campesinado en España, Península 1979
- BUSQUETS,J. El militar de carrera en España. Ariel , 1971
- TEZANOS J.F. ? Crisis de la conciencia obrera ? Edit Mezquita 1982
- MARTIN SERRANO,M. Los profesionales en la sociedad capitalista Tauros, Madrid 1982
- LACALLE,D. Trabajador intelectuales y estructura de clases C.I S Madrid 1982
- PARICIO, J.M Para conocer a nuestros militares, Tecnos, Madrid 1983
- FOESSA IV vol 2- "Estructura social y desigualdades en España" en Informe Sociológico sobre el cambio Social en España 1975-1983, Euramérica ,Madrid 1983

- IV Part : ORGANITZACIÓ I CONFLICTE SOCIAL
- Tema 14 : Característiques de la conflictivitat social
 Conflicte obert i consens
 Els subjectes fonamentals del conflicte : vella i nova conflictivitat
 Conflicte i crisi : els objectius del conflicte avui
- Tema 15 : Surgiment i potenciament de nous moviments socials
 Ecologisme, feminism, pacifisme
 La seva incidència en l'organització i conflicte social
- Tema 16 : Organitzacions socials i polítiques
 Organitzacions socials : sindicats, patronals
 Organitzacions polítiques i estructura de classes
 Altres organitzacions socials
- Tema 17 : Validesa del model Corporativista a Espanya
 El model corporativista
 Relacions Estat-grups d'interès
 Corporativisme i crisi econòmica
- Tema 18 : Movilitat social
 Movilitat individual, movilitat col lectiva
 L'Ocupació com base del Status : la seva crisi
- Tema 19 : Marginalitat social
 La marginalitat com procés institucionalitzat
 Centralitat i marginalitat es barregen
 Grups i estatus marginals específics
- V Part : VALORS I COMPORTAMENTS
- Tema 20 : La cultura de masses
 Tradició i modernitat
 La incidència dels canvis culturals : mitjans de comunicació i intel lectuals.
- Tema 21 : El comportament polític
 Opinions polítiques segons la classe social
 La major indefinició de les ideologies polítiques
 Comportament polític i crisi

- Tema 22 : Religió i comportament religiós
 Procés de secularització. Noves formes de religiositat.
 Tensió entre les formes personals de religiositat i la projecció pública de l'església(catòlica).

BIBLIOGRAFIA CORRESPONENT A LES IV i V PARTS

- PAPERS nº 8 El régimen Franquista, Barcelona 1978
- EDE Lucha política por el poder, Elías Querejeta 1976
- LERENA, C.. Escuela, ideología y clases sociales en España Ariel 1976
- VARIOS La cultura bajo el franquismo, Península 1977
- MORENO I. Andalucía : subdesarrollo, clases sociales y regionalismo. Manifiesto, Editorial, Madrid 1977
- BELTZA Nacionalismo vasco y clases sociales, Txertoa San Sebastián 1977
- PAPERS nº 12 Estructura social de Catalunya. Barcelona 1979
- GISPERT,C.-PRATS,J M España :un estado plurinacional Blume 1978
- MARAVALL,J M La política de la transición Taurus 1982
- BUSTAMANTE,E. Los amos de la información en España. Ariel 1982
- LOPEZ PINA,A Poder y clases sociales Técnos 1978
- ALVIRA, F.y OTROS Partidos políticos e ideologías en España C I S. M 1978
- FOESSA IV Vol-1 El pensamiento político de los españoles, Madrid 1981
- DE ESTEBAN,J LOPEZ GUERRA,L. Los partidos políticos en la España actual Planeta 1982
- PEREZ DIAZ,V. Clase obrera, orden social... cit
- DOCUMENTACION SOCIAL, nº 44, Marginación social en España, Madrid 1981
- SAGARDOY,J.A -LEON BLANCO,D. El poder sindical en España Planeta , Barcelona 1982
- DOCUMENTACIÓN SOCIAL nº 50 "Los años 80 : cambio y participación"
 Enero Marzo 1983 Madrid (varios artículos)
- LEMKOW,L. La protesta antinuclear. Edit Mezquita , 1984
- GONZALEZ, A. El feminismo en España hoy. Tecnos, Madrid 1983
- FOESSA IV, vol II "Religión e iglesia en el cambio político en España" , Euramerica , 1983

BIBLIOGRAFIA OBLIGATORIA

- BIRNBAUM, N Hacia una sociología crítica Península Barcelona 1974, (página 333 en adelante)
- DE PABLO, A. "Estratificación y clases sociales en la España de hoy" FOESSA 1975
- TEZANOS, J. F. Estructura de clases y conflictos por el poder en España. EDICUSA 1978
- SEVILLA GUZMAN La evolución del campesinado en España Península 1979
- LACALLE, D. Trabajadores intelectuales y estructura de clases CIS ,1982
- PEREZ DIAZ, V. Clase obrera, partidos y sindicatos Fund INI 1979
- FOESSA IV "Estructura social y desigualdad en España" en Informe sociológico sobre el cambio social en España 1975 83 , vol II Euramérica Madrid 1983
- PAPERS N° 22-23 Catalunya Euskadi Societat i Política
Articles de J BORJA i F MIGUELEZ
- PAPERS N° 21 Catalunya 1975-82 Articles de M. SUBIRATS i J. BOTELLA

FORMES D'avaluació

L'avaluació constarà de dues components :

- Proves escrites : dues parciais (Gener i Maig) i una final.
- Un treball pràctic que podrà consistir en :
  - . exposició a classe d'un tema predeterminat
  - . comparació entre dos llibres d'una llista que s'indicarà
  - . petita investigació sobre un tema escollit i contrastat amb el professor/a

En qualsevol cas abans d'acabar Octubre els estudiants hauran d'haver optat per una modalitat, presentant un esquema aquells que prenguin la segona o tercera abans d'acabar Novembre (amb la finalitat de poder procedir a la correcció del mateix, si fos necessari) i entregat el treball immediatament després de Pasqua..

ESTRUCTURA SOCIAL D'ESPANYA

PROF.: F. HERNANDEZ

3er. CURS

CODI 3005

I. MODELS D'ESTUDI DE L'ESTRUCTURA SOCIAL

- Els enfores de l'estratificació social
- L'anàlisi de les classes socialistes
- Altres enfores: Weber i Dahrendorf.

M. Briangos, F. Hernández i F. Mercadé, Sociología, hoy (Barcelona: Teide, 1982). Hi ha traducció catalana a la mateixa editorial, Sociología d'avui.

R. Dahrendorf, Clases sociales y su conflicto en la sociedad industrial (Madrid: Rialp, 1962).

A. Giddens, La estructura de clases en las sociedades avanzadas (Madrid: Alianza Universitaria, 1979).

C. Marx, Contribución a la crítica de la economía política (Madrid: Alberto Corazón, 1970). Prólogo y Prefacio.

R.K. Merton, Teoría y estructura sociales (Méjico F.C.E, 1964)

R. Stavenhagen et al., Las clases sociales en la sociedad avanzada (Barcelona: Península, 1969).

M. Weber, La ética protestante y el espíritu del capitalismo (Barcelona: Península, 1969).

II. LA FORMACIÓ DE LES CLASSES SOCIALS A ESPANYA.

- Crisis de la societat estamental
- Les desamortitzacions i el canvi social a la Societat agrària.
- Capitalisme i revolució industrial.

- Els conflictes de classe a Espanya.
  - Crisis de l'Estat i moviments nacionals
  - Antecedents del franquisme
  - Desequilibris internes de l'E.S.E.
- * * *

- B. Artola, La Burgesia revolucionaria (1808-1874) (Madrid: Alianza Alfaguara, 1973)
- B. Martínez Quadrado, La burguesia conservadora (1874-1931), (Madrid: Alianza Alfaguara, 1973).
- C. Moya, Señas de Leviatán (Madrid: Alianza Universitaria, 1984), pp. 15-47.
- S. Nadal, El fracaso de la revolución industrial en España (Barcelona: Ariel, 1975).
- B. Oltra, F. Mercadé y F. Hernández, La ideología nacional catalana (Barcelona: Anagrama, 1981).
- Santiago Roldán, José L. García Delgado y Juan Muñoz, La formación de la sociedad capitalista en España (1914-1920) (Madrid: C.E.C.A., 1973), 2 vol.
- B. Tuñón de Lara, La España del siglo XIX (Barcelona: Laia, 1974).
- B. Tuñón de Lara, La España del siglo XX (Barcelona: Laia 1974)

III. LA SOCIETAT ESPANYOLA ACTUAL (1939-1984).

- Naturalesa del règim franquista
  - Característiques estructurals del període
  - Fases del franquisme
  - Crisis Social del règim i model de transició
  - El post-franquisme i l'Estat de les Autonomies.
  - L'oposició i els sectors de suport
  - Conseqüències socials i canvis estructurals.
- * * *

- Juan de Dios García, El régimen del 18 de julio. Modelo ideológico (Madrid: Akal, 1977).
- J. Ros Hombravella et al., Capitalismo español: de la autarquía a la estabilización 1939-1959 (Madrid EDICUSA, 1973).
- J. M. Maravall, La política de la transición (Madrid: Taurus, 1982)
- A. de Miguel, Sociología del Franquismo (Madrid: Enros, 1975).
- papers. Revista de Sociología, 8 (1978).
- R. Tamames, La República. La era de Franco (Madrid: Alianza Alfaguara, 1975).
- E. Témime et al., Historia de la España contemporánea (Barcelona: Ariel, 1982)
- S. Vilar, Naturaleza del franquismo (Barcelona: Península, 1977).

IV. ELS CANVIS SOCIALS EN L'ESPANYA ACTUAL

- Estructura de la població i moviments demogràfics
  - Transformacions en la població activa i atur
  - Crisi de la societat agrària
  - Dinàmica industrial i procés de urbanització
  - Classes socials i procés de terciarització
  - Moviments nacionals
  - Turisme i lleure
  - Crisi de la societat espanyola (família, joventut, marginació social)
- H. Capel, Capitalismo y morfología urbana en España (Madrid: Libros de la Frontera, 1975).
- M. Gaviria, España a go-go. Turismo charter y neocolonialismo - DEL espacio (Madrid: Turner, 1974)
- J. A. Garmendia (Comp.), La emigración española en la encrucijada (Madrid: CIS, 1981)
- F. Hernández, La identidad nacional en Cataluña (Barcelona: Vicens Vives, 1983).

F. Mercadé, F. Hernández y B. Oltra, Once tesis sobre la cuestión nacional en España (Barcelona: Antropós, 1983).

A. de Miguel, Manual de estructura social de España (Madrid: Tecnos, 1974).

C. Moya, Señas de Leviatán (Madrid: Alianza Universitaria, 1984)

J. Muñoz et al, La internacionalización del capital en España (Madrid: EDICUSA, 1978)

E. Sevilla Guzmán, La evolución del campesinado en España (Barcelona: Península, 1979).

José F. Tezanos, Estructura de clases en la España actual (Madrid: EDICUSA, 1975).

V.V.A.A., La cultura bajo el franquismo (Barcelona: Ediciones de bolsillo, 1977)

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Al llarg del curs, es faran dos recensions optatives (una al 1er trimestre i l'altra al 2^{on}). Al 3er trimestre, es pot fer un treball en grup, substitutiu de l'examen.

- Es realitzarà un examen al final de cada trimestre, eliminatori de matèria. Només s'aprovarà el curs quan es superin els tres exàmens parciaus.

TUTORIES

Dilluns: 12 - 14 hores; 15 - 16 hores; 17,30 - 18 hores.

Dimecres: 12 - 14 hores; 15 - 16 hores; 17,30 - 18,30 hores.

Dimarts: 10 - 12 hores.

Dijous: 15,30 - 17 hores.

Les tutories es faran al despatx 81 - 202 del Departament de Sociologia de la Facultat d'Economiques. El dimarts o el dijous les tutories seran un dia o l'altre en funció de les demandes de l'assignatura.